

تهدید ناامنی غذایی برای امنیت جهانی/ یادداشت محمدحسین عمادی عضو سابق هیئت اجرائی برنامه جهانی غذا

اوج گرفتن بیماری همه‌گیر کووید ۱۹ و فزونی یافتن منازعات منطقه‌ای و جهانی و تغییر اقلیم به صورت جدی امنیت غذایی و حیات جمعیت کثیری از مردم جهان را تهدید کرده است.

اهدای جایزه صلح نوبل همیشه سمبولیک بوده و حاوی پیامی آشکار به جهانیان است تا اصلی‌ترین بحران‌های پیشروی صلح و ثبات جهانی و اهمیت راهبردی آن را گوشزد کند. تصمیم‌های این کمیته در معرفی چهره‌های منتخب جایزه صلح نوبل همواره با انتقادهایی روبه‌رو بوده؛ اما انتخاب اخیر بیشتر به یک زنگ خطر جدی برای جهانیان تشبیه شده است. کمیته صلح نوبل در نروژ روز جمعه ۱۸ مهر، برنامه جهانی غذا (WFP) وابسته به سازمان ملل را به‌عنوان برنده جایزه صلح نوبل سال ۲۰۲۰ به جهانیان معرفی کرد. به گفته سخنگوی کمیته، این جایزه به‌خاطر تقدیر از تلاش‌های این سازمان برای مبارزه با گرسنگی و کمک به امنیت غذایی به این سازمان اهدا شده است. همان‌طور که انتظار می‌رود این انتخاب نه تنها تقدیر از یک سازمان بین‌المللی، بلکه تأکید بر اهمیت حیاتی و روزافزون امنیت غذایی است که هم‌اکنون و

بیش از هر وقت در سطح جهانی مورد مخاطره جدی قرار گرفته است.

از یک سو اوج‌گرفتن بیماری همه‌گیر کووید-۱۹ و از سوی دیگر فزونی‌یافتن منازعات منطقه‌ای و جهانی و تغییر اقلیم به‌صورت جدی امنیت غذایی و حیات جمعیت کثیری از مردم جهان را تهدید کرده است. به‌همین‌دلیل رئیس‌کمیته صلح نوبل هنگام اعلام برنده این جایزه گفت: «با اعطای این جایزه امسال کمیته آرزو دارد که توجه جهان را به میلیون‌ها نفر که یا در معرض تهدید گرسنگی قرار دارند یا از آن رنج می‌برند، جلب کند». او خاطرنشان کرد که «برنامه غذایی جهان نقشی اساسی در همکاری‌های چندجانبه در تأمین امنیت غذایی به‌عنوان ابزاری برای صلح دارد».

مأموریت اصلی «برنامه جهانی غذای سازمان ملل متحد» ارائه کمک‌های غذایی به مناطق بحران‌زده جهان است. این سازمان با بیش از ۱۸ هزار نفر پرسنل و تجهیزات پیشرفته، سال‌هاست که کمک‌های بشردوستانه خود را به مردمی که در معرض بحران‌های طبیعی، انسانی و جنگ قرار دارند می‌رساند؛ اما آنچه در صحنه عمل به وقوع پیوسته و واقعیاتی که در حال تکوین است، نشان‌دهنده شکاف فاحش بین دامنه نیاز و قدرت تأمین این سازمان است. در سال ۲۰۱۹، بالغ بر ۱۳۵ میلیون نفر از گرسنگی حاد رنج می‌بردند، این آمار بالاترین میزان نسبت به سال‌های قبل بوده و روند افزایشی چشمگیر آن ناشی از جنگ و تغییر اقلیم در جهان بوده است؛ اما از ابتدای سال میلادی کنونی این روند با شیوع عالم‌گیر کرونا با شرایطی بسیار خطرناک مواجه شده، به‌نحوی که دو گزارش جهانی که به‌تازگی منتشر شده (SOFI & FAO/OECD) پیش‌بینی وضعیت بسیار وخیمی از امنیت غذایی را تا پایان سال جاری و در سطح جهان پیش‌بینی کرده است.

این در حالی است که کمک‌های مالی مورد نیاز این سازمان که عمدتاً از سوی کشورهای OECD تأمین می‌شود، با محدودیت‌های جدی روبه‌رو شده به‌نحوی که این سازمان مجبور به کاهش ۱۰ درصدی بودجه خود در سال جاری مالی شده است. از سوی دیگر محدودیت‌های ناشی از شیوع بیماری کرونا نیز بر سرعت عمل و میزان دسترسی این سازمان به گرسنگان تأثیر سوء گذاشته به‌گونه‌ای که به‌دلیل تعطیلی مدارس، میلیون‌ها کودک در کشورهای فقیر که از طریق تغذیه مدارس تحت پوشش قرار می‌گرفتند، ماه‌ها از این خدمات بی‌بهره ماندند. هرچند این سازمان در سال گذشته میلادی برای رفع گرسنگی به بیش از صد میلیون نفر در ۸۸ کشور جهان کمک کرده است، اما افزایش روبه‌تزايد و سرسام‌آور گرسنگان از یکسو، کاهش منابع مالی بین‌المللی از سوی دیگر و رکود

فعالیت‌ها و دسترسی به گرسنگان، افق ترسناکی را در سطح جهان به تصویر می‌کشد. به‌همین دلیل سخنگوی کمیته جوایز نوبل در نروژ از دولت‌ها خواست در راستای فراهم کردن منابع مالی برنامه جهانی غذا و سایر سازمان‌های امدادی کمک کنند تا به مشکلات افرادی که در معرض گرسنگی جدی قرار دارند، رسیدگی شود. گفتنی است که برای دریافت جایزه صلح نوبل امسال ۲۱۱ شخص و ۱۰۷ سازمان نامزد بودند. توجه به امنیت غذایی و انتخاب این سازمان از بین صدها فرد و سازمان معتبر جهانی نشان‌دهنده حساسیت و اهمیت روبه‌تزايد مقوله امنیت غذایی در جهان است. گزارش سالانه فائو تحت عنوان «وضعیت امنیت غذایی و تغذیه در جهان» موسوم به SOFI در سال ۲۰۲۰ که به‌طور مشترک با سایر آژانس‌های وابسته به سازمان ملل متحد است.

از جمله برنامه جهانی غذا (WFP)، صندوق بین‌المللی توسعه کشاورزی (IFAD)، صندوق بین‌المللی اضطراری کودکان سازمان ملل (UNICEF) و سازمان بهداشت جهانی (WHO) تهیه شده است، در رویداد ویژه گردهمایی سیاسی سطح عالی، شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل متحد (ECOSOC) در نیویورک در تاریخ ۱۳ جولای ۲۰۲۰ رسماً معرفی شد. این گزارش با ارائه اطلاعات به‌روز وضعیت غذا و تغذیه در جهان، امکان تخمین دقیق‌تر از شمار گرسنگان و سمت‌وسوی تحولات جهانی را فراهم آورده و اطلاعات جدیدی مربوط به گرسنگی، سوء تغذیه در جهان و روند تحول آن را ارائه و بر آن مبنا پیش‌بینی و توصیه‌های خود را ارائه می‌کند.

در گزارش سال جاری (۲۰۲۰) زنگ خطر جدی برای بشریت و رهبران جهانی به صدا درآمده است. این گزارش با اشاره به ده‌ها میلیون نفر که در پنج سال گذشته به تعداد افراد گرسنه و دچار سوء تغذیه مزمن افزوده شده است، نشان می‌دهد که شمار گرسنگان و افراد مبتلا به سوء تغذیه و فقر مزمن غذایی در جهان کماکان در حال افزایش است و این روند با شرایط موجود به‌ویژه با ظهور کووید ۱۹ تسریع خواهد شد.

بنا بر مفاد گزارش، وضعیت مقایسه‌ای امنیت غذایی در قاره‌های جهان به این نحو است که قاره آسیا بیشترین تعداد افراد فقیر را در خود جای داده است (۳۸۱ میلیون)، آفریقا هرچند در رتبه دوم بعد از آسیا (۲۵۰ میلیون) قرار دارد اما بیشترین شتاب در افزایش فقرا را داشته و آینده مبهمی پیش‌رو خواهد داشت. طبق روندهای فعلی، تا سال ۲۰۳۰، بیش از نیمی از گرسنگان مزمن در جهان در آفریقا زندگی می‌کنند. آمریکای لاتین و کارائیب (۴۸ میلیون) بعد از آفریقا قرار

گرفته‌اند. پیش‌بینی‌ها نشان می‌دهد که جهان برای محو گرسنگی تا سال ۲۰۳۰ در مسیر پیش‌بینی‌شده و روند مطلوب حرکت نمی‌کند و با وجود بعضی پیشرفت‌ها، بیشتر شاخص‌ها در دستیابی به اهداف تغذیه‌ای جهانی (SDG2) ناامیدکننده است.

امنیت غذایی و کیفیت تغذیه، در بین آسیب‌پذیرترین گروه‌های جمعیتی به دلیل اپیدمی همه‌گیر کووید ۱۹ و تأثیرات منفی آن که در ابعاد اقتصادی و اجتماعی تشدید خواهد شد، اثرات بسیار مخربی بر دستاوردهای مبارزه با گرسنگی در سه دهه گذشته خواهد داشت. ارزیابی اولیه مبتنی بر این گزارش حاکی از آن است که بیماری همه‌گیر کووید ۱۹ متناسب با تأثیر بر وضعیت رشد اقتصادی، می‌تواند بین ۸۳ تا ۱۳۲ میلیون نفر دیگر را تا سال ۲۰۲۰ به دام گرسنگی بکشد.

برآوردهای فعلی مبتنی بر گزارش نشان می‌دهد نزدیک به ۶۹۰ میلیون نفر یا ۸٫۹ درصد از جمعیت جهان - با افزایش ۱۰ میلیون نفر در یک سال و نزدیک به ۶۰ میلیون در پنج سال - به شمار گرسنگان در جهان افزوده شده است. تعداد مبتلایان به ناامنی شدید غذایی نشان می‌دهد در سال ۲۰۱۹، نزدیک به ۷۵۰ میلیون نفر یا تقریباً یک نفر از هر ۱۰ نفر در جهان در معرض فقدان امنیت غذایی حاد قرار دارند. با توجه به کل افراد دچار ناامنی غذایی (متوسط یا شدید)، تخمین زده می‌شود دو میلیارد نفر در جهان در سال ۲۰۱۹ دسترسی دائم به غذای سالم، مغذی و کافی نداشته‌اند و با ادامه روند فعلی مسلم است که جهان در مسیر محو گرسنگی - که از اهداف اساسی هزاره است - تا سال ۲۰۳۰ کامیاب نخواهد شد و اگر این روند ادامه یابد، تعداد افراد گرسنه تا سال ۲۰۳۰ از مرز ۸۴۰ میلیون نفر نیز فراتر خواهد رفت.

اکنون که جهان با مخاطره امنیت غذایی و تشدید آن بر اثر شیوع کرونا به صورت جدی روبه‌روست، برخی سازمان‌ها و کشورها حتی به ضرورت ایجاد وزارت امنیت غذایی رسیده‌اند تا بتوانند به صورت مؤثر و پویا نظام تصمیم‌گیری و اجرائی کشورها را از خطر ناامنی غذایی مصون دارد. لازم است مسئولان ایران با توجه به وجود دو مؤلفه تأثیرگذار دیگر که علاوه بر موارد پیش‌گفته تأثیر تشدیدکننده بر شرایط داخلی دارد، شامل تحریم‌های شدید اقتصادی و بحران تنش و افزایش قیمت ارز به چاره‌اندیشی و تدابیر پیشگیرانه جهت حفظ امنیت غذایی بپردازند. اولین اولویت توجه به عنصر اطلاعات (ملی و بین‌المللی) و اهمیت هماهنگی در تصمیم‌سازی است. به نظر می‌رسد که تشکیل ستاد ملی یا شورای «امنیت غذایی» با حضور همه نهادها و سازمان‌های مسئول که به

اتخاذ تدابیر پیشگیرانه هماهنگ اقدام کنند، از مهم‌ترین اولویت‌هاست.